

ЦЕНТРАЛЬНА РАДА: СТОРІНКИ ІСТОРІЇ

Центральна рада - об'єднаний орган буржуазних і дрібнобуржуазних партій та організацій, що діяли на Україні в 1917-1918 рр. Вона була створена 4 березня 1917 р. на зборах буржуазно-демократичних організацій "Товариства українських поступовців" "Українського наукового товариства", "Українського техніко-агрономічного товариства", "Українського педагогічного товариства", "Української національної спілки", а також деяких кооперативних, студентських й інших організацій та груп подібного роду. Головою Ради було обрано відомого історика М.С.Грушевського, заступниками голови - Науменка та М.В.Антоновича. Основними вимогами Центральної ради, яка висловила підтримку новоутвореному Тимчасовому урядові, стали: територіальна автономія України з одночасним забезпеченням прав національних меншостей, проголошення Росії буржуазно-демократичною федеративною республікою, утворення "національного фонду" для вирішеній назрілих питань освіти та культури.

26 березня Центральній раді висловили політичну підтримку буржуазна українська партія соціалістів-федералістів /УПСФ/, наприкінці березня - дрібнобуржуазна українська соціал-демократична робітничка партія /УСДРП/, 5 квітня - тільки-но відроджена партія українських есерів /УПСР/. 7-8 квітня у Києві: відбувся підготовлений Центральною радою та деякими іншими українськими буржуазними і дрібнобуржуазними організаціями Український національний конгрес, який "санкціонував" нібито від імені українського народу створення Центральної ради. Остання була сформована за довільно встановленими нормами представництва, які суперечили навіть елементарним буржуазно-демократичним виборчим правилам. Запропонована М.С.Грушевським формула виборів передбачала, обрання до складу ради по 4 депутати від Київської, Волинської, Полтавської, Катеринославської, Харківської, Херсонської губерній; по 3 - від Чернігівщини, Тавриди, Кубані та Холмщини; від губерній, де українці становили меншість населення - по 1; від Харкова, Одеси, Катеринослава, Петрограда та Москви - до 2; від партії автономістів-федералістів - 5, УСДТП - 4, радикально-демократичної - 3, УПСР - 3, самостійників - 1 депутат. При цьому для національних меншостей на Україні виділялося 15% місць, що було значно менше їх питомої ваги у загальній масі населення. Перед другим скла

дом Центральної ради, яку знову очолив М.С.Грушевський /заступниками його було обрано В.К.Винниченка та С.Є.Єфремова/, було поставлено завдання якнайскорішої розробки та видання "Статуту автономії України".

Протягом квітня-липня 1917 р. чисельність ради номінально досягла 816 чол. за рахунок включення до її складу представників рівних громадських організацій - "Української селянської спілки" /"Салоспілка"/, окремих "українізованих", тобто створених за національною ознакою, профспілок, студентських, інженерних, педагогічних та деяких інших організацій, а також таких політичних партій, як Бунд, російських соціалістів-революціонерів, що входили до складу місцевих Рад робітничих та солдатських депутатів та ін. 22 квітня Центральна рада виступила з розгорнутою програмою своєї діяльності, що, крім перелічених уже в заяві від 4 березня, включала вимоги створення губернських, повітових, міських "українських рад", до складу яких мали ввійти представники волосних комітетів, політичних партій, "економічних" та просвітницьких організацій, "українізованих" частин в армії, на які вона планувала опиратися у майбутній боротьбі за владу, запровадження прогресивного налогообкладення населення. 5 травня на скликаному в Києві Всеукраїнському військовому з'їзді, одним з фундаторів та керівників якого був С.В.Петлюра, було прийнято резолюції про підтримку політики Тимчасового уряду. Делегати з'їзду оголосили Центральну раду "єдиним компетентним органом", покликаним вирішувати питання, що мають "відношення до всієї України". Вони зажадали від Тимчасового уряду призначеній міністра у справах України, висунули ряд вимог, реалізація яких призвела б до обмеження влади Тимчасового уряду на території українських губерній. З найважливішого питання - про ставлення до імперіалістичної війни - з'їзд зайняв двозначну позицію. З одного боку, на пропозицію В.Винниченка, з'їзд кваліфікував світову війну як "наслідок імперіалістичної політики пануючих класів" і заявив про необхідність заміни у післявоєнний час регулярної армії народною міліцією. Прийнята резолюція містила начебто цілком інтернаціоналістську вимогу про укладення "миру без анексій та контрибуцій на основі самоврядування народів". Практично ж значення цієї частини прийнятого військовим з'їздом документа було зведено нанівець застереженням про те, що, мовляв, аж до з'ясування ставлення до війни союзників та противників запропонованої формули оборона російської свободи "повинна проводитися активно і пасивно". Одночасно на пропозицію

С.Петлюри була оголошена так звана "націоналізація армії", тобто формування її на основі виключно національної ознаки.

Вступивши у відкриту боротьбу за владу на Україні, лідери Центральної ради демагогічно оголошували, що вони репрезентують інтереси всіх без винятку класів та соціальних груп, між якими мовляв, панує атмосфера соціального миру та співробітництва. Подібна позиція викликала не тільки різкий осуд з боку революційного пролетаріату України, керованого більшовицькими організаціями, а й невдоволення серед неукраїнських буржуазних та дрібнобуржуазних верств.

Про це свідчила зустріч С.Керонського та М.Грушевського, що відбулася 19 травня. Під час її військовій та морській міністр відмовився від імені Тимчасового уряду прийняти конкретні зобов'язання про надання Україні автономії. 26 травня Центральна рада обнародувала текст декларації до Тимчасового уряду, яка, з одного боку, відбивала наростаючі розходження між лідерами політичних партій та груп, що входили до складу ради, а з другого, означала відкриту конфронтацію з урядом у Петрограді. В декларації було висунуто такі вимоги: передача "українського питання" на розгляд міжнародної конференції з метою вирішення майбутньої долі т.зв. "закордонних українців", тобто тих, які проживали на територіях, тимчасово окупованих кайзерівською Німеччиною; введення посади крайового комісара на Україні; створення міністерства у справах України при Тимчасовому уряді; проведення "українізації" не тільки початкової, а й середньої та вищої школи; призначення державних чиновників та священників на Україні лише з громадян української національності; фінансування "національно-культурних потреб українського народу" за рахунок коштів державної скарбниці та ін. Характерно, що представники Центральної ради відмовилися обговорювати зміст прийнятої декларації навіть з представниками неукраїнських буржуазних та дрібнобуржуазних партій і організацій. Останні звинуватили раду у намірі зосередити всю повноту влади у руках "однієї національності". Лідери націоналістичних організацій штучно загострювали обстановку навколо прийнятого документа. Це яскраво відбилося в рішеннях Всеукраїнського селянського з'їзду, що працював 28-30 травня, його делегатів закликали, зокрема, вирішувати питання національного самоврядування "за допомогою шаблі". Водночас слід відзначити, що офіційні представники партій українських есерів та соціал-демократів в закликали делегатів остері-

гатися "самостійників" і намагатися вирішувати нагальні питання шляхом переговорів з представниками інших національних меншостей, які проживали на території України. Після бурхливих дискусій селянський з'їзд прийняв резолюцію про негайне введення в дію положень декларації Центральної ради від 26 травня, додавши до них вимогу якнайскорішого скликання Українських Установчих зборів.

1 червня 1917 р. Тимчасовий уряд офіційно відмовився позитивно вирішити питання про федеративний устрій України до скликання Всеросійських Установчих зборів, тобто до листопада 1917 р. Це призвело до різкого зростання політичної напруженості як всередині буржуазного табору, так і серед угодівського блоку на Україні. Вимоги запровадження негайної автономізації наштовхувалися на затятий опір місцевих органів влади: Тимчасового уряду, угодівської більшості Рад, насамперед Київської. 12 липня Центральна рада обнародувала I Універсал, яким проголошувалася автономія України. Універсал закликав жителів сіл, волостей, повітів та земські управи встановлювати прями зв'язки з Центрального радою і збирати кошти у фонд ради та Генерального секретаріату. Крім перелічених у документі містилися вимоги створення посади комісара у справах України при Тимчасовому уряді, "фінансування національно-культурних потреб українського народу за рахунок державної скарбниці" та ін. 16 липня Центральна рада офіційно оголосила про утворення українського автономного уряду - Генерального секретаріату, на чолі якого став відомий письменник та громадський діяч В.Винниченко. До його складу увійшли також український есер П.Христюк /генеральний писар/, представник партії українських соціалістів-федералістів С.Єфремов /секретар у національних справах/, українські соціал-демократи Б.Маркос /земельні справи/, С.Петлюра /військові/, В.Садовський /юстиції/, І.Стешенко /освіта /, а також безпартійні діячі М.Стасюк /продовольчі справи/ та Х.Барановський /секретар фінансів/.

Неукраїнські угодівські партії та організації рішуче засудили видання I Універсалу та оголосили про невизнання Центральної ради як органу влади на Україні. У відповідь остання прийняла постанову, згідно з якою співробітництво з "неукраїнськими групами населення" оголошувалося можливим лише за умови визнання Центральної ради як "вищого правомочного органу українського народу". 23 червня було оголошено про "самоорганізацію" ради, у складі якої було сформовано т.зв. Малу раду із 40 осіб. Вона мала вирішувати поточні питання між пленумами Центральної ради.

29 червня в обстановці гострих суперечок почалися переговори між прибулою до Києва напередодні делегацією Тимчасового уряду у складі Церетелі, Некрасова, Терещенка, Керенського та делегацією Центральної ради. Угоду було укладено лише пізно ввечері 30 червня. Причому прийнята вона була на засіданні ради невеликою більшістю голосів /100 проти 70/ при "значному числі тих, що утрималися". З рішучою критикою угоди виступили представники очолюваного С.Петлюрою українського генерального військового комітету. Суть досягнутого компромісу, що про нього повідомив виданий 3 липня II Універсал полягала в тому, що Тимчасовий уряд визнав Генеральний секретаріат вищим органом крайової влади на Україні. Центральна рада зі свого боку знімала вимогу негайної автономізації та визнавала, що питання про "національно-політичний" устрій України може бути вирішене тільки загальноросійськими Установчими зборами.

Після подій 3-4 липня в Петрограді, якими закінчився період двовладдя, Центральна рада активізувала спроби розширити свою соціально-політичну базу шляхом включення до свого складу як делегатів всеукраїнських з'їздів - робітничого, кооперативного, селянського та ін., так і представників неукраїнських буржуазно-демократичних партій та організацій. 100 місць було надано діячам всеукраїнського робітничого з'їзду, більше 250 - делегатам "національних меншостей". Було розширено і склад Генерального секретаріату. До нього було введено відомих діячів дрібнобуржуазних партій: Рафеса /Бунд, секретар державного контролю/, Голубовича /УПСР, секретар шляхів сполучення/, Зарубіна /російський есер, секретар пошт та телеграфів/; С.Ефремова було замінено О.Шульгіним; статс-секретарем у справах України при Тимчасовому уряді став Стебницький, а сам Винниченко став також і секретарем у внутрішніх справах. Новий склад виконавчого органу прийняв принципово важливу для Центральної ради резолюцію про необхідність продовження "до переможного кінця" імперіалістичної війни, що, нібито, було засобом "рятування України від уярмлювання німцями".

Строкатий соціально-політичний склад спричинив нестійкість як усередині самої Центральної ради, так і її виконавчого органу - Генерального секретаріату. Їх роздирали внутрішні суперечності, що посилювалися з наростанням революційного руху. Так, 6 серпня у відставку подав голова ради М.Грушевський, а 9 серпня - весь Генеральний секретаріат. 12 серпня зі складу ради демонстративно вийшли українські есери, які добилися усунення з посади

Винниченка. Після багатоденних напружених консультацій все ж таки вдалося затвердити новий склад "крайового уряду", але прийняття програми його діяльності затягнулося аж до кінця вересня.

У жовтні 1917р., тобто напередодні соціалістичної революції, Центральна рада вдалася до ряду заходів, спрямованих на захоплення влади. Зокрема, її лідерами було прийнято кулуарне рішення провести вибори до українських Установчих зборів, висунуто вимоги про передачу їм права призначити командуючого Київським військовим округом, упідлеглення всіх місцевих органів влади виключно Генеральному секретаріатові. Для пред'явлення цих вимог Тимчасовому урядові у Петроград мала бути направлена делегація представників "крайової" дрібнобуржуазної демократії у складі Винниченка, Стешенка та Зарубіна.

X

X

X

З особливою силою антинародна суть Центральної ради виявилася під час боротьби за встановлення Радянської влади в республіці. Вона вороже зустріла перемогу Жовтневого збройного повстання в Петрограді, 28 жовтня 1917 р. Генеральний секретаріат звернувся до населення України: "В Петрограді пройшли криваві події, які загрожують загибеллю завоюванням революції. Частина населення Петрограда, керована більшовиками, повстала із зброєю в руках проти Тимчасового уряду, і хоче нав'язати свою волю всій Російській Республіці. Генеральний секретаріат України, як вища крайова влада, створена українською Центральною радою і затверджена Тимчасовим урядом, закликає населення України до спокою. Разом з усіма революційними силами України Генеральний секретаріат буде рішуче боротися з усіма спробами підтримки петроградського повстання".

Більшовики випустили листівку, в якій закликали робітників і солдатів Києва не довіряти Центральній раді і підтримати Жовтнєве збройне повстання в Петрограді. Ще ввечері 27 жовтня пленум Київської Ради робітничих та солдатських депутатів за участю представників від військових частин гарнізон, фабзавкомів та профспілок прийняв більшовицьку резолюцію про підтримку збройного повстання в Петрограді. Повстання в Києві, як і планувалось, розпочалося 29 жовтня 1917 р. о 17 годині.

В той час, коли робітники і революційні солдати боролися з контрреволюційними частинами штабу Київського військового округу,

керівники Центральної ради стягнули в місто військові частини, зайняли телефон, телеграф, поштамт, комендатуру. 1 листопада Центральна рада проголосила себе вищою владою на Україні.

2 листопада Генеральний секретаріат звернувся до населення України із закликом, в якому підкреслив, що Україну буде проголошено Народною Республікою, рівноправною частиною Російської Федерації. Генеральний секретаріат заперечував чутки про сепаратизм щодо Росії. У відозві, зокрема, вказувалося, що "всі чутки і розмови про сепаратизм, про відокремлення від Росії, або контрреволюційна провокація, або звичайна обивательська необізнаність. Центральна рада і Генеральний секретаріат твердо і виразно заявляють, що Україна має бути в складі федеративної Республіки Російської, як рівноправне державне тіло".

7 листопада Центральна рада затвердила 3-й Універсал. Вся влада на Україні, за універсалом, належала Центральній раді та її виконавчому органу - Генеральному секретаріату, а на місцях - думам та земствам. Про Ради в універсалі нічого не було сказано. Універсал декларував ліквідацію поміщицької власності на землю, обіцяв впровадження 8-годинного робочого дня, встановлення державного контролю за виробництвом. Універсал проголошував федеративні відношення України з Росією. З цього приводу М.С.Грушевський підкреслював: "Однині Україна стає Народною Республікою. Не відділяючись від республіки Російської і зберігаючи її єдність, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими допомогти всій Росії, щоб уся республіка Російська стала федерацією рівних і вільних народів".

Заява Центральної ради про невідокремлення України зумовлювалася тим, що вона хотіла взяти активну участь у реставрації капіталістичного ладу та створенні буржуазного уряду в Росії, бо розуміла, що доки в країні існуватиме влада Рад, вона буде постійною загрозою її класовому пануванню. Заява про відокремлення позбавила б Центральну раду цієї ролі.

Природно, що частина населення України повірила Центральній раді і висловила їй підтримку за умови виконання всіх обіцянок. Так, в Одесі відбулося об'єднане засідання Ради робітничих та солдатських депутатів. На засіданні було визнано Центральну раду слиною владою на Україні з її виконавчим органом - Генеральним секретаріатом.

7 листопада на загальних зборах робітників київських головних залізничних майстерень, на яких були присутні близько 5

тис.чол. було прийнято резолюцію "... про визнання вищим органом влада на Україні українську Центральну раду та її виконавчий орган Генеральний секретаріат і вимагати від Центральної ради виконання всіх рішень III універсалу".

Губернський з'їзд представників волосних управ, земельних комітетів, Рад робітничих та солдатських депутатів Херсонської губернії 17-18 грудня ухвалив Центральну раду тимчасовим і повноправним урядом з її виконавчим органом Генеральним секретаріатом і вимагав, щоб Центральна рада втілила в життя обіцяні в III універсалі реформи.

Проте, всупереч своїм обіцянкам, Центральна рада не розв'язала ні аграрного, ні робітничого та національного питань. Проти селян, які розпочали поділ поміщицьких земель, висилалися каральні затони. В листопаді 1917р. Центральна рада, захищаючи інтереси куркульства, через Генеральний секретаріат розповсюдила розпорядження, яке забороняло конфіскацію землі у куркулів. Більш того, 15 листопада Генеральний секретаріат видав наказ місцевим органам ради про придушення селянських виступів проти поміщиків силою зброї. Органи Центральної рада на місцях, підкреслювалося в наказі "... повинні негайно, оголошувати всіх громадян, що ніяких самочинних загарбань, знищення маєтків Генеральне секретарство не потерпить. Ті збройні сили, які є в нашій розпорядженні, повинні бути направлені на боротьбу із загарбниками, боротьба ця повинна проводитись суворо і рішуче".

На промислових-підприємствах України зростало безробіття. Тільки в Києві в листопаді-грудні 1917р. налічувалося близько 10 тис. безробітних. Вони вимагали від Центральної рада виведення з підприємств військовополонених, які там працювали. Міністерство праці при Центральній раді розв'язало це питання своєрідно. Для того, щоб хоч трохи розрядити революційний настрій, який наростає серед робітників, було прийнято постанову вислати всіх неукраїнців з Києва, нібито з метою боротьби з безробіттям. "Не до національного звільнення веде Вас Центральна рада, - підкреслювалося в одному із закликів київського комітету РСДРЦ/б/ до населення, - а до нового рабства. Звертайте увагу не на слова, а на діла. Подивіться, що робить рада і Генеральний секретаріат: дали вони селянам землю? - Ні. Ввели контроль робітників над промисловими підприємствами? - Ні".

В листопаді 1917р. - січні 1918р. Центральна рада вела переговори з різними контрреволюційними організаціями про недопущення переходу влади до Рад і створення буржуазного уряду. Вона розгорнула терор проти революційних сил, підтримала антирадянські заклоти отаманів Каледіна і Дутова. "Буржуазна Центральна рада Української республіки, - підкреслювалося у зверненні РНК РСФРР від 25 листопада 1917р., - яка веде боротьбу проти українських Рад, допомагає каледіним стягувати війська на Дон, заважає Радянській владі направляти необхідні військові сили по землі братнього українського народу для придушення каледінського заклоту".

Центральна рада встановила на Україні режим жорстокого терору. Маючи в розпорядженні значні військові сили /тільки в Києві наприкінці листопада 1917р. налічувалося близько 16 тис. багнетів/, вона заборонила вивіз хліба до північних губерній та на фронт, розправлялася з червоногвардійськими загонами і революційними частинами, стала одним із центрів всеросійської контрреволюції. Рада повела наступ і проти революційних солдатів Київського гарнізону. Перш за все вона порушила питання про евакуацію 3-го авіапарку, але солдати відповіли відмовою. "Центральна рада від слів перейшла до діла, ...вона вступила на шлях активної боротьби з урядом Народних Комісарів та Радами", - повідомлялося в передовій газети "Пролетарская мысль" від 29 листопада 1917р.

У грудні 1917р. РНК РСФРР звернувся з Маніфестом до українського народу, в якому містилися ультимативні вимоги до Центральної ради. У Маніфесті повідомлялося, що РНК визнає народну Українську республіку, її право зовсім відокремитися від Росії, або вступити в договір з Російською республікою про федеративні взаємовідносини між ними. Викриваючи антинародну суть Центральної ради, її контрреволюційну політику, ворожі дії щодо Радянської влади, які проявились, по-перше, в дезорганізації фронту; по-друге - в роззброєнні революційно настроєних військових частин на території України і, по-третє - в підтримці каледінського заклоту проти Радянської влади, Раднарком обіцяв свою підтримку трудящим масам України.

Більшовики висунули своїм першочерговим завданням організацію Всеукраїнського об'єднання Рад. Підготовка до Всеукраїнського з'їзду Рад проходила в умовах продовження боротьби проти політики Центральної ради. Занепокоєна підготовкою до з'їзду, рада намагалася насамперед перешкодити його скликанню. Переконавшись, що

з'їзд, незважаючи на її протидію, відбудеться, вона вирішила зробити все, щоб його делегати не пішли за більшовиками. З цією метою без відома Київської Ради робітничих та солдатських депутатів Центральна рада розіслала повістки на з'їзд селянським спілкам, запрошуючи своїх делегатів за нормами представництва, що в кілька разів перевищували дозволене.

4 грудня до Києва разом із дійсними делегатами на з'їзд прибуло більш як 2 тис. делегатів селянських спілок. Відбулося два засідання делегатів. На другому засіданні першим взяв слово більшовик В.Шахрай, який підкреслив, що більшовики будуть боротися проти буржуазної політики Центральної ради. З відповіддю виступив В.Винниченко. Намагаючись спростувати твердження про буржуазний характер Центральної ради, він підкреслив, "що боротьба, яку ведуть проти Центральної ради більшовики, є національною боротьбою великоросів проти українців". Що ж стосується ставлення Центральної ради до контрреволюційних заколотів отаманів Каледіна і Дутова, то "український уряд не оповіщав строгого, чесного нейтралітету", що означило по суті підтримку нею заколотів.

Від імені більшовицької фракції І.Кулик порушив перед президією питання про правомочність з'їзду. Однак на обговорення це питання не винесли. Тоді більшовики /близько 200 чол./ вирішили в знак протесту перенести роботу до Харкова, де і об'єдналися з делегатами третього обласного з'їзду Рад Донбасу і Криворіжжя. Було прийнято рішення конституювати з'їзд як І Всеукраїнський з'їзд Рад.

І Всеукраїнський з'їзд Рад оголосив Центральну раду поза законом, а всі її постанови і розпорядження недійсними. "Тимчасовому Центральному Виконавчому Комітету України, - підкреслювалося в резолюції, - оголосити недійсними всі розпорядження ради, які вона видала, або видасть; а також відмінити всі раніше видані розпорядження ради та Генерального секретаріату, які направлені проти інтересів робітників та бідніших селян України..." І Всеукраїнський з'їзд Рад проголосив Українську Республіку федеративною частиною Російської Республіки і доручив Центральному Виконавчому Комітету поширити на Україну чинність декретів ІІ Всеросійського з'їзду Рад і розпоряджень Радянського уряду РСФРР. Рішення І Всеукраїнського з'їзду Рад були покликані мобілізувати робітничі, солдатські та селянські маси на революційну боротьбу проти буржуазно-націоналістичної ради.

Центральна рада вирішила попередити виступ революційних мас Наприкінці грудня 1917р. - на початку січня 1918 р. Вона

стягнула до Києва значні військові формування /більш як 20 тис. чол./ . У ніч па 5 січня 1918 р. гайдамацькі частини почали роззброєння робітників по всьому місту, Майже біля всіх великих промислових підприємств з"явилися посилені караули військових частин. 6 січня було розгромлено редакцію більшовицької газети "Пролетарская мисль".

Остаточо втрачаючи вплив у масах /Радянську владу було вже встановлено на більшій частині Лівобережної України/, Центральна рада вдалася до нового політичного маневру. У своєму 4-му універсалі , підготовленому 11 січня 1918 р., вона декларувала відокремлення України від Радянської Росії, намагаючись тим самим розірвати єдиний класовий фронт робітників, солдатів і селян. Проте, цей акт не мав юридичної сили, оскільки по-перше, на Україні існував Радянський уряд, обраний законним шляхом на I Всеукраїнському з"їзді Рад, який мав підтримку українського народу; по-друге, Центральна рада майже не мала за собою території.

Ввечері 15 січня відбулося засідання київських Рад робітничих і солдатських депутатів за участю представників фабзавкомів та профспілок міста, на якому було прийнято рішення про збройне повстання за владу Рад. Під ударами повсталих та загонів Червоної гвардії 26 січня 1918 р. Центральна рада залишила Київ.

В лютому-квітні 1918 р. майже всю територію України окупували австро-німецькі війська. 7 березня 1918 р. до Києва повернулася Центральна рада, ставши маріонеткою в руках інтервентів.

Разом з окупантами вона розганяла Ради, профспілки, проводила арешти і розстріли більшовиків. Вже 8 березня нею було прийнято закон про покарання осіб, які брали участь у Січевому збройному повстанні. Міністерство внутрішніх справ Центральної ради видало ряд розпоряджень, погрожуючи притягненням "до суду, як державних злочинців всіх, хто буде виступати проти німецьких військ, які прибувають на допомогу Центральній раді". 23 березня заступник голови Центральної ради Єфремов в опублікованій ним статті відверто вимагав встановлення контрреволюційної влади. "Революція, - писав він, - не може і не повинна жити постійно. Лозунгом повинно стати "хай помре революція".

Однак Центральна рада виявилася безсилою погасити визвольну боротьбу із загарбниками і забезпечити вивезення продовольства до Німеччини.

Переконавшись у нездатності Центральної ради подолати революційний рух робітників і селян, німецькі імперіалісти вирішили

позбутися її. В листі міністерства закордонних справ Німеччини до посла в Києві Мумма зазначалось: "Нинішній український уряд в овій час був підходящим інструментом для укладення миру, але в цей момент його влада не поширюється далі влади наших багнетів". 29 квітня 1918р. німецьке командування з метою встановлення на Україні режиму воєнної диктатури, розігнало Центральну раду.